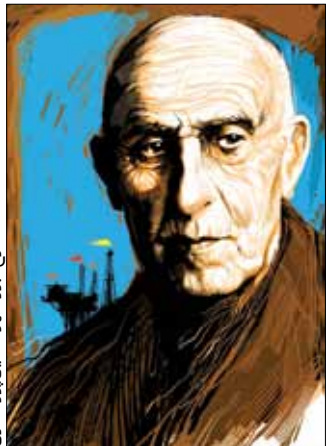

طرح: بزرگ‌نگار حسین‌پور شروی

غلامحسین صدیقی

«با تمام افتخاراتی که طی تمام زندگی نصیب من شده افتخاری را بالاتر و برتر از افتخاری که در خلاقی ۲۰ماه گذشته از همکاری با دکتر مصدق نصیب من شده است، نمی‌دانم.»

غلامحسین صدیقی در جلسه دادگاه بعد از کودتای ۲۸مرداد

غلامحسین صدیقی متولد آذرماه ۱۲۸۴ در تهران تحصیلات ابتدایی و متوسطه در مدرسه اقدسیه و دارالفنون اعزام به فرانسه در سال ۱۳۰۸ اخذ چهار دانشنامه در بهار ۱۳۱۴ از دانشسرای عالی سن‌کلو فرانسه اخذ درجه دکترا از دانشگاه پاریس در سال ۱۳۱۶ بازگشت به ایران در فروردین ۱۳۱۷ و دانشیاری دانشگاه تهران تأسیس موسسه مطالعات و تحقیقات اجتماعی در دانشگاه تهران در سال ۱۳۲۷ که در سال ۵۱ به دانشکده علوم اجتماعی تبدیل شد وزارت پست و تلگراف و تلفن در دولت ملی دکتر مصدق نایب‌نخست‌وزیری در ایام عدم حضور مصدق در ایران در خردادماه ۱۳۳۱ وزارت کشور در دومین کابینه مصدق تا زمان کودتای ۲۸مرداد بازداشت پس از کودتا حضور در دادگاه در آذر ۱۳۳۲ و توضیح درباره موارداتهامی دیدار پروفیسور لویی ماسینیون از صدیقی در زندان آزادی از زندان پس از ۱۰ماه و نیم حبس در خرداد۱۳۳۳ تشکیل جلسات هفتگی از سال ۱۳۳۸ تا زمان تشکیل جبهه ملی دوم تحصن در مجلس سنا در اعتراض به انتخابات دوره بیستم مجلس در سال ۱۳۳۹ سخنرانی در میتینگ جبهه ملی در اردیبهشت ۱۳۴۰ روز۲۲بازداشت پس از حادثه‌خونین دانشگاه در بهمن ۴۰ آزادی در سال ۴۲ و عدم شرکت در فعالیت‌های جبهه ملی در شرایطی که جبهه ملی نیز دچار ضعف شدید و سپس انحلال قرار گرفت همکاری با دکتر غلامحسین مصاحب در تدوین دایره‌المعارف‌فارسی عدم فعالیت علنی سیاسی تا سال ۵۷ و زمانی که از وی درخواست شد تا نخست‌وزیری رژیم بحران‌زده شاه را بپذیرد دعوت برای حضور در دولت موقت پس از پیروزی انقلاب و عدم قبول از سوی دکتر صدیقی پذیرش دعوت شورای مرکزی جبهه ملی در خرداد ۵۸ و شرکت در جلسه ۱۷خرداد این شورا کناره‌گیری از جبهه ملی و هرگونه فعالیت سیاسی در بهمن ۵۸ وفات در ۹اردیبهشت ۱۳۷۱ در تهران

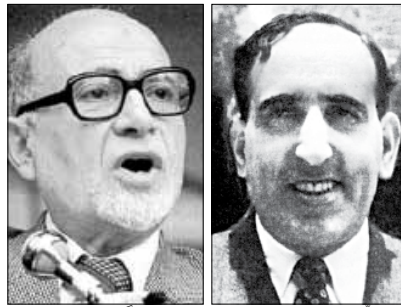
داریوش فروهر

گروه تاریخ:دکتر محمد مصدق، طی سال‌های مبارزه با استعمار و استبداد و ایامی که در راس دولت ملی ایران قرار داشت، یارانی را همراه خود می‌دید که بدون شک در تاریخ معاصر ایران، نام‌های ماندگاری هستند. گرچه توضیح و تفصیل درباره زندگی تمامی آنها در مجال اندک صفحات روزنامه نمی‌گنجد اما در این صفحه تعدادی از آنها به‌طور اجمالی معرفی می‌شوند و درباره سایر آنها تنها به ذکر نامی بسنده می‌شود. انتخاب این نام‌ها هیچ دلیل خاصی ندارد چه آنکه سایرین نیز دارای ارزش‌های کمتر از آنها

کاظم سامی

نیستند. خاصه آنکه کسانی همچون دکتر حسین فاطمی و مهندس مهدی بازرگان و... شناخته‌شده‌تر از آن هستند که بتوان در این مجال اندک چیز زیادی از آنها گفت. گروه تاریخ روزنامه شرق البته در نظر دارد تا در آینده‌ای نه چندان دور به تفصیل به معرفی و بررسی زندگی شخصیت‌های ماندگار در تاریخ معاصر ایران بپردازد که یاران دکتر محمد مصدق نیز از جمله این قافله هستند. کسانی که در این معرفی اجمالی به آنان پرداخته نشده است عبارت‌تند از کسانی همچون: شمس‌الدین امیر علایی، مهدی

عبدالله معظمی

بازرگان، حسین فاطمی، احمد رضوی، محمدتقی ریاحی، احمد زیرک‌زاده، داریوش فروهر، سیدباقر کاظمی، عبدالله معظمی، محمودنریمان، محمود افشارطوس، ابوالقاسم امینی، نصرت‌الله امینی، علی‌اصغر بشیر فرهمند، علی‌اکبر دهخدا، جهانگیر حق‌شناس، جهان‌پهلوان تختی، آیت‌الله‌سید، فائزنجانی، کاظم سامی، محمود سخایی، حسن صدر، امیرمختار کریم‌پور شیرازی، عبدالعلی لطفی، عزت‌الله ممتاز، محمد نخشب، محمد مهرداد، علی اردلان، اسدالله میشی، احمد مدنی و...

حسین فاطمی

حاج محمدحسن شمشیری فرزند غلامحسین و نوه حاج‌کاظم شمشیرساز اصفهانی متولد ۱۲۷۶ در تهران یکی از بازاریان و کسبه‌ای بود که تا پایان عمر از دولت ملی دکتر مصدق دفاع کرد مشکلات عدیده معیشتی به دلیل فقدان پدر و تأسیس قهوه‌خانه کوچک در بازار بزازهای تهران نجات یافتن از عسرت در فاصله سال‌های ۱۳۱۵ تا ۱۳۲۰ به دلیل برخی کارهای اقتصادی تقلید از کریم‌آبادی و ورود به جهان سیاست تشویق بازاریان تهران برای رای به نامزدی‌های جبهه ملی در انتخابات دوره شانزدهم مجلس و اثبات ارادت در رهبر نهضت مقاومت ملی ایران قرار گرفتن در نقش میانجی میان بازاریان تهران و دفتر نخست‌وزیری کمک مالی به بعضی از احزاب به دستور دکتر مصدق خریداری بزرگ‌ترین بخش از اوراق قرضه ملی در سال ۱۳۳۰ و پرداخت سه‌میلیون تومان وجه نقد به بانک بیمه که بدون بهره به فقرا و مستمندان وام بپردازد بازداشت پس از کودتای ۲۸مرداد به اتهام طرفداری از دکتر مصدق تبعید به جزیره خارک و احداث مزرعه سبزیکری بازگشت به تهران پس از هفت ماه تبعید در جزیره خارک و پس گرفتن سه میلیون تومان وجه نقد از بانک بیمه بازسازی مجدد چلوکبابی در سبزه میدان و ساخت ساختمان شمالی بیمارستان نجمیه که از موقوفات مادر دکتر مصدق بود و هست ساخت مقبره برای زنده‌یاد محمود نریمان که از یاران وفادار دکتر مصدق بود و در سال ۱۳۴۰ درگذشت وفات در سال ۱۳۴۰ به دلیل عارضه قلبی ضرب و شتم شرکت‌کنندگان در مراسم تشییع جنازه وی حضور دکتر صدیقی در مراسم هفت او و سخنرانی که با این جمله آغاز شد: «راهمرد شریف حاج‌محمدحسن شمشیری که همه دریغا گوی اونییم»

محمدحسن شمشیری

«من عاشق این مرد بزرگ وطن‌پرست و مردم‌دوست هستم و جان و مالم فدای یک موی مصدق است.»

بخشی از گفته‌های محمدحسن شمشیری درباره دکتر مصدق

حاج محمدحسن شمشیری فرزند غلامحسین و نوه حاج‌کاظم شمشیرساز اصفهانی متولد ۱۲۷۶ در تهران یکی از بازاریان و کسبه‌ای بود که تا پایان عمر از دولت ملی دکتر مصدق دفاع کرد مشکلات عدیده معیشتی به دلیل فقدان پدر و تأسیس قهوه‌خانه کوچک در بازار بزازهای تهران نجات یافتن از عسرت در فاصله سال‌های ۱۳۱۵ تا ۱۳۲۰ به دلیل برخی کارهای اقتصادی تقلید از کریم‌آبادی و ورود به جهان سیاست تشویق بازاریان تهران برای رای به نامزدی‌های جبهه ملی در انتخابات دوره شانزدهم مجلس و اثبات ارادت در رهبر نهضت مقاومت ملی ایران قرار گرفتن در نقش میانجی میان بازاریان تهران و دفتر نخست‌وزیری کمک مالی به بعضی از احزاب به دستور دکتر مصدق خریداری بزرگ‌ترین بخش از اوراق قرضه ملی در سال ۱۳۳۰ و پرداخت سه‌میلیون تومان وجه نقد به بانک بیمه که بدون بهره به فقرا و مستمندان وام بپردازد بازداشت پس از کودتای ۲۸مرداد به اتهام طرفداری از دکتر مصدق تبعید به جزیره خارک و احداث مزرعه سبزیکری بازگشت به تهران پس از هفت ماه تبعید در جزیره خارک و پس گرفتن سه میلیون تومان وجه نقد از بانک بیمه بازسازی مجدد چلوکبابی در سبزه میدان و ساخت ساختمان شمالی بیمارستان نجمیه که از موقوفات مادر دکتر مصدق بود و هست ساخت مقبره برای زنده‌یاد محمود نریمان که از یاران وفادار دکتر مصدق بود و در سال ۱۳۴۰ درگذشت وفات در سال ۱۳۴۰ به دلیل عارضه قلبی ضرب و شتم شرکت‌کنندگان در مراسم تشییع جنازه وی حضور دکتر صدیقی در مراسم هفت او و سخنرانی که با این جمله آغاز شد: «راهمرد شریف حاج‌محمدحسن شمشیری که همه دریغا گوی اونییم»

مهدی آذر

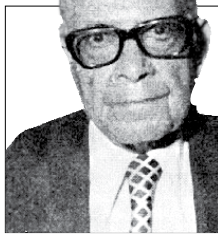
مهدی آذر فرزند میرزا علی آقا مجتهد تبریزی متولد ۱۲۸۰ در مشهد تحصیلات ابتدایی و متوسطه در تهران و مدرسه دارالفنون ادامه تحصیل در مدرسه عالی طب و اخذ درجه دکترا و اعزام به اروپا در سال ۱۳۰۷ مراجعت به ایران در سال ۱۳۱۳ و طبابت در آذربایجان غربی تا سال۱۳۱۷ ورود به عرصه سیاست پس از شهریور ۱۳۲۰ و قرار گرفتن در کنار کسانی همچون کریم سنجابی پیوستن به حزب میهن در فاصله سال‌های ۱۳۲۲ تا ۱۳۲۵ ارتباط با تشکیلات جبهه ملی ایران در سال ۱۳۲۸ و نزدیک شدن به دکتر مصدق درگیری با سیهید رزم‌آرا، نخست‌وزیر وقت در سال ۱۳۲۹ در ماجرای سرکشی رزم‌آرا به بیمارستان رازی که دکتر آذر رییس آن بود انتصاب به سمت وزارت فرهنگ پس از قیام ۳۰تیر و بازگشت دکتر مصدق به قدرت بازداشت پس از کودتای ۲۸مرداد پس از مدتی اختفا آزادی از زندان در ۲۷دی ۱۳۳۲ و از سرگیری طبابت در مطب خصوصی خود و نیز حضور دوباره در حزب ایران عضویت در شورای مرکزی جبهه ملی دوم و ریاست کمیسیون روابط خارجی این جبهه بازداشت پس از ماجرای سرکوب خونین دانشگاه در بهمن ۴۰ آزادی مجدد در ۱۴فروردین ۱۳۴۱ حضور در ملاقات‌های برخی سران جبهه ملی با نخست‌وزیر وقت در شهریور ۱۳۴۱ انتخاب به شورای‌عالی جبهه ملی در دی‌ماه۴۱ امضای اعلامیه هیات اجرایی جبهه ملی دوم در اعتراض به خودکامگی شاه و بازداشت به همراه ۱۴ نفر دیگر از اعضای شورا در بهمن ۴۱ آزادی در شهریور ۴۲ و کناره‌گیری از فعالیت سیاسی تا آستانه انقلاب ۵۷ از سرگیری فعالیت حزبی و سیاسی پس از شهریور ۵۷ و بنیانه شریف امامی در خصوص آزادی احزاب انتشار روزنامه پیام جبهه ملی تا خرداد ۱۳۶۰ و سپس خروج از ایران در شرایط دشوار وفات در ۹خرداد ۱۲۷۳ در ایالات متحده آمریکا

گذری بر زندگی برخی از یاران دکتر مصدق

سیدعلی شایگان

چنان پر شد فضای سینه از دوست که یاد خویش گم شد از ضمیرم
دکتر شایگان در جلسه دادگاه هنگام نخستین برخورد با مصدق پس از کودتا

سیدعلی شایگان فرزند سیدهاشم مولی‌رهی شیرازی متولد ۱۲۸۰ در شیراز تحصیلات ابتدایی و متوسطه در شیراز و سپس اشتغال به آموزگاری عزیمت به تهران در ۱۳۰۳ و گذراندن مدرسه عالی حقوق سفر دانشجویی به فرانسه برای اخذ درجه دکترا حقوق از دانشگاه پاریس بازگشت به ایران در سال ۱۳۱۳ و حضور در سمت دانشیاری در تدریس حقوق مدنی معاونت علامه دهخدا در دانشکده حقوق دانشگاه تهران - حضور در جلسات حزب ایران از سال ۱۳۲۳ به بعد معاونت ملک‌الشعرا یه‌ار، وزیر فرهنگ دولت قوام در سال ۱۳۲۴ معاونت فریدون کشاورز وزیر فرهنگ پس از ترمیم کابینه‌قوام وزارت فرهنگ تا سال ۱۳۲۵ تا ۱۳۲۶ آشنایی و برقراری پیوند دوستی با دکتر مصدق شرکت در تحصن دربار در مهرماه ۱۳۲۸ و شرکت در تأسیس جبهه ملی ایران شرکت در انتخابات دوره شانزدهم

اللهیار صالح

تاکنون به دولت آمریکا می‌گفتم مصدق مبعوث مردم است، حال چگونه تفهیم کنم که او غاصب مقام نخست‌وزیری بوده است؟!

اللهیار صالح فرزند مبصرالملک متولد سال ۱۲۷۳ در کاشان گذراندن تحصیلات ابتدایی و یادگیری زبان‌های فرانسه و عربی در زادگاه پدری ورود به کالج آمریکایی در تهران در سال ۱۲۹۳ و یادگیری کامل زبان انگلیسی استخدام در ۱۲۹۷ در سفارت آمریکا در تهران به عنوان مترجم ورود به وزارت دادگستری در سال ۱۳۰۶ به دعوت علی‌اکبر داور معاونت وزارت دارایی در سال ۱۳۱۶ تا زمان برکناری در سال ۱۳۱۸ در اثر دلخوری از شخص رضاخان ریاست هیات اقتصادی ایران برای برقراری روابط بازرگانی با آمریکا در سال ۱۳۱۹ وزارت دارایی در سال ۱۳۲۱ در کابینه قوام وزارت دادگستری در کابینه ساعد مراغه‌ای و کابینه کوتاه مدت ابراهیم حکیمی در سال‌های ۱۳۲۳ و ۱۳۲۴ ورود به حزب ایران در پاییز ۱۳۲۴ طرفداری از ائتلاف حزب توده و فرقه دموکرات آذربایجان و حزب دموکرات ایران انتصاب به سمت وزیر دادگستری در کابینه ائتلافی قوام در سال ۱۳۲۵ پیوستن به جبهه ملی و انتخاب شدن به نمایندگی مردم کاشان در مجلس

کریم سنجابی

کریم سنجابی فرزند قاسم‌خان سردرانصر متولد ۱۲۸۳ در کرمانشاه گذراندن تحصیلات ابتدایی و متوسطه در زادگاه پدری و سپس ورود به مدرسه عالی حقوق تهران اخذ درجه لیسانس از دانشکده حقوق و اعزام به اروپا و کسب درجه دکترا حقوق از دانشگاه پاریس در سال ۱۳۱۲ بازگشت به ایران در سال ۱۳۱۲، تدریس در دانشگاه و استخدام در وزارت فرهنگ معاونت دانشکده حقوق در سال ۱۳۲۱ و ریاست دانشکده مزبور در ۱۳۲۵ ایفای نقش در بنیان‌گذاری حزب میهن پس از شهریورماه ۱۳۲۰ شرکت در تحصن دکتر مصدق در دربار در سال ۱۳۲۸ عضویت در جبهه ملی ایران و انتصاب به سمت وزارت فرهنگ در کابینه دکتر مصدق انتخاب به نمایندگی مجلس در دوره هفدهم از طرف مردم کرمانشاه حضور در دیوان دادگستری لاهه به‌عنوان قاضی اختصاصی ایران در خرداد ۱۳۳۱ ۱۹ روز قرار و اختفا پس از کودتای ۲۸مرداد یک روز بازداشت و سپس بازگشت به دانشگاه عدم فعالیت سیاسی تا سال ۱۳۳۸ و زمان تشکیل جبهه ملی دوم که به عضویت شورای مرکزی این جبهه درآمد سخنرانی در میتینگ جبهه ملی در اردیبهشت ۱۳۴۰ در جلالیه تهران و بازداشت پس از گردهمایی برای بزرگداشت سالروز قیام ۳۰تیر در همان سال شرکت در جلسه ششم اردیبهشت

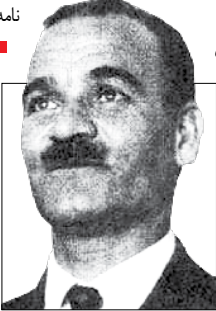

کاظم حبیبی

تمام نطق‌های ما در مجلس شورای ملی درباره نفت، پایه و مایه و عصاره گزارشاتی است که مهندس حبیبی تهیه می‌کند.

بخشی از اظهارات دکتر مصدق درباره مهندس حبیبی

کاظم حبیبی فرزند حاجی محمد علی متولد مهرماه ۱۲۸۵ در یزد تحصیلات ابتدایی و متوسطه در مدارس کمالیه و دارالفنون حضور در هیات نمایندگی ایران در شورای امنیت در نیویورک در مهرماه ۱۳۳۰ و مشاور امور نفت نخست‌وزیر در تمام دوران نخست‌وزیری مصدق تحت تعقیب بودن پس از کودتای ۲۸مرداد و ۱۹ماه زندگی مخفیانه در تهران و قم تهیه کردن نطق محمد درخشش نماینده مجلس هجدهم در مخالفت با کنسرسیونم در شرایط زندگی مخفی معرفی دلاطلبانه به مقامات انتظامی در فروردین ۱۳۳۴ یک ماه حبس و سپس محرومیت از فعالیت‌های اجتماعی تلاش برای جلوگیری از فروپاشی جبهه ملی دوم با نام ۱۱۲اردیبهشت ۱۳۴۳ به دکتر مصدق عضویت در هیات اجرایی جبهه ملی چهارم در پاییز ۱۳۵۷ ریاست شورای مرکزی جبهه ملی در خرداد ۱۳۵۸ ماموریت از سوی دولت موقت مهندس بازارگان برای مذاکره و تسویه‌حساب با کنسرسیونم نفت در لندن درگذشت در سال ۱۳۶۹ در تهران

خلیل ملکی

«آقای دکتر مصدق! این راهی که شما می‌روید به جهنم است ولی ما تا جهنم به دنبال شما خواهیم آمد.»
خلیل ملکی در پاسخ به دکتر مصدق با تشکیل گارد ملی برای جلوگیری از کودتای احتمالی مخالفت می‌کرد.

دوگانه در قبال دولت ملی مصدق در مهرماه ۱۳۳۱ تشکیل حزب نیروی سوم در همان ماه نقش موثر در حوادث ۹اسفند ۱۳۳۱ و کودتای ۲۸مرداد

۹ماه بازداشت در قلعه فلک‌الافلاک خرم‌آباد و سه‌ماه بازداشت در زندان شهرپای پس از کودتا آزادی از زندان پس از یک‌سال در حالی که حزب نیروی سوم دچار بحران و اختلاف نظری شدید شده بود ارتباط مخفیانه با مهندس حبیبی و کمک در ماجرای نطق معروف محمد

انتصاب از حزب توده در ۱۳دی ۱۳۲۶ به دلیل انتقاد به سیاست‌های حزب خصوصاً در مساله آذربایجان تحمل بار سنگین انتقادات و افتراهای حزب توده و رادیو مسکو در ایام پیش از تأسیس حزب نیروی سوم حضور در کنار مظفر بقایی در اواخر اردیبهشت ۱۳۳۰ در رهبری حزب زحمت‌کشان ایران حضور چشمگیر حزب زحمت‌کشان در قیام ۳۰تیر ۱۳۳۱ جدا شدن از حزب زحمت‌کشان و به تبع آن از مظفر بقایی به دلیل سیاست

خلیل ملکی متولد سال ۱۲۸۰ در تبریز و گذراندن تحصیلات ابتدایی در همین شهر به چشم دیدن دلاوری‌های مجاهدان مشروطه‌خواه همچون ستارخان و باقرخان عزیمت به تهران و گذراندن تحصیلات متوسطه در مدرسه صنعتی ایران و آلمان اعزام به آلمان در سال ۱۳۰۷ و تحصیل در رشته شیمی و نیز آشنایی با اتقی ارانی بازگشت به ایران بدون اتمام رساله دکترا به دلیل درگیری با مقامات سفارت ایران در سال ۱۳۱۲ بازداشت با گروه ۵۳نفر و تحمل چهار سال حبس در زندان قصر آزادی از زندان در شهریور ۲۰ و حضور در جلسه هیات موسس حزب توده ایران در هفتم مهر همان سال مدیرکلی وزارتخانه فرهنگ توسط فریدون کشاورز در کابینه ائتلافی قوام